ستەم کردن لە ئەلف وبێکەی مامۆستا ئیبراهیم ئەمین باڵدار تاوانە … هیوا ناسیح

وەک دەزانین کتێبی (ئەلف و بێ ی نوێ)ی کوردی مامۆستا ئیبراهیم ئەمین باڵدار یەکێکە لەو کتێبە دەگمەنانەی زۆرترین جار چاپکراوە و دەیان نەوەی میللەتی کوردی لە باشور و بگرە پارچەکانی تریشدا فێری زمانی شیرینی کوردی کردوە، بۆ نزیکەی شەشت ساڵ بە فەرمی کتێبی فێرکردنی پۆلی یەکەمی سەرەتایی منداڵانی کورد بووە لە باشوری کوردستاندا. بۆیە هەمووومان قەرزاری ئەم مامۆستا بلیمەت و پەروەردەکارەین، کە بە هۆی شەونخونی و ماندووبوونی ئەمەوە بوو، کە بە سەدان هەزار کوردی فێری نوسین و خوێندنەوەی کوردی بوون. من وەک خوێندکارێک، کە لەرێگەی ئەلف و بێ کەی ئەم مامۆستا مەزنەوە لە پۆلی یەکەمی سەرەتاییدا فێری کوردی بووم، بۆیە خۆم قەرزارباری ئەم مامۆستا نەمرەم و هەمیشە بە چاوێکی رێز و بە بایەخ و گرنگییەوە لە بەرهەم و کارەکانی دەڕوانم.

ئەم کتێبە ناوازە پەروەردەییە کە ناوبراو لە ساڵی ١٩٤٨ تا ١٩٤٩ تەواوی کردوە و دوای هەوڵ و ماندوو بوون و کۆششێکی زۆر لە ساڵی ١٩٥١دا لە لایەن وەزارەتی ئەوکاتی مەعارف (پەروەردە)ی عێراقەوە بە فەرمی کرا بە کتێبی پرۆگرامی خوێندنی پۆلی یەکەمی سەرەتایی خوێندنگاکانی باشوری کوردستان، کە رێگەی خوێندنی کوردی تێدا درا بوو، لەو کاتەوە بەردەوام بوو تا نزیکەی دە ساڵێک لەمەوبەر بەداخەوە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە کتێبە بە نرخەکە زیندە بەچاڵکرا و لیژنەیەکی پەروەردە کتێبێکی نوێ پڕ لە کەموکوڕییان لەبری دانا و کردیانە کتێبی پرۆگرامی خوێندن لە هەرێمی کوردستاندا!

بەڵام دیارە سەرەڕای ئەم ستەمەش کتێبەکەی ناوبراو بایەخ و گرنگییە مێژوویەکەی هەر ماوەتەوە و لە لایەن زۆر پەروەردەکار و ئەدیب و نوسەرەوە بە کتێبێکی پەروەردەیی و فێرکاریی بەنرخ دادەنرێت، بگرە لای هەندێک کەسی وەک حسێن بەفرینی شاعیر و ئەدیب وەک کتێبێکی (پیرۆز)یش لێی دەڕوانرێت. بۆیە تا کورد مابێت ئەم کتێبە وەک سامانێکی نەتەوەیی بەهای پەروەردەیی و مێژوویی خۆی لە دەست نادات. لەبەرئەوە ڕۆڵی ناوبراو وەک شۆڕشگێڕێکی کورد، کە

لە ڕێگای هۆشیارکردنەوە و پەروەردەکردنی دەیان نەوەی کورد بە زمانی زگماکیان، دەبینرێت و تۆمار دەکرێت.

گەورەیی ئەم کارەی ناوبراو لەوەدایە، م باڵدار نەهات دەسکاریی دوو کتێبەکەی پێش خۆی بکات، کە بۆ فێربوونی زمانی کوردی پۆلی یەکەمی سەرەتایی دانرا بوون و دەخوێنران، مەبەست لەمە هەردوو کتێبەکانی (ئەلفبای کوردی) ئەحمەد عەزیز ئاغا، کە لە ١٩٢٦دا چاپ و بڵاوکراوەتەوە و لە بیستەکاندا وتراوەتەوە، هەروەها (ئەلف و بێ ی کوردی)ی مامۆستا حامد فەرەج ساڵی ١٩٣٦ چاپکراوە و لە سیەکانی سەدەی رابردوودا وتراوەتەوە، بەڵکو خۆی لە بناغەوە کتێبی ئەلف و بێ یەکی نوێی کوردی دانا و لە ساڵی ١٩٥١یشەوە کرایە کتێبی فەرمی پرۆگرامی خوێندن لە خوێندنگا حکومییەکاندا. ئەوە بوو ناوبراو ساڵی ١٩٥٥ یش کتێبی پەروەردەیی ئەلفو بێ بۆ گەورە (پێگەیشتوان)یش دانا بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری لە نێو گەورەساڵاندا.

من لەم پشووی هاوینەی ئەمساڵدا خەریکی ئەوە بووم کە (لێوە)ی نۆساڵانەی کچم فێری نوسین و خوێندنەوەی زمانی کوردی بە پیتی پیتی ئارامی/عەرەبی بکەم، چونکە ناوبراو لە سویسرا لە دایکبووە سەرەڕای قسەکردنێکی باش بەم زمانە هێشتا نازانێت کوردی بخوێنێت و بنوسێت. پاش سۆراخکردن بیستم کتێبی ئەلف و بێ ی کوردی م. باڵدار لەو سەنتەر و کۆرسی خوێندگا کوردییانەی ئەوروپا و هەندەران وەک کتێبی فێرکاریی زمانی کوردی بۆ منداڵانی کورد بەکار دەهێنرێت. باش بوو لە ڕێی هاورێیەکمەوە کتێبەکەم دەستکەوت. دیارە ئەم چاپە ساڵی ٢٠١٣ لەلایەن ئینستیوتی خوێندنی کوردی لە بەرلین چاپکراوە بە ناوی (ئەڵفبێی کوردی بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەتی) ئەوەی جێگەی سەرنج بوو، کە لە تەنیشت ناوی م. باڵدارەوە ناوی کاک م. فریاد فازڵ عومەریش لەسەر بەرگی کتێبەکە وەک دانەر یان نوسەر نوسرا بوو! من ئەمەم پێ ئاسایی نەبوو. بۆیە کەوتمە دووی.

بۆ بەراوردکردن لە نێوان ئەلف و بێ یەکەی م. باڵدار کە لە کوردستان بڵاوکراوەتەوە لەگەڵ ئەم چاپەی ئەڵمانیادا، لە ڕێگەی کاک هەورامان وریا قانعەوە چاپی هەمان ساڵی کتێبەکەم بە پی دی ئێف بۆ نێردرا بە ناوی (ئەلفبێی نوێ، پۆلی یەکەمی بنەڕەتی) کە لە لایەن چاپخانەی پەروەردە/ هەولێر چاپکراوە. پاش بەراوردێکی ورد بۆم دەرکەوت، کە لە ناوەڕۆکدا هەمان کتێبە، بە هەندێک جیاوازییەوە لە نەخشەسازی، نوسینەوەی پیتەکان بە درشتی، هەروەها لە پێشەکیدا نزیکەی ٣٧ لاپەڕە تەنها وێنەی جۆراوجۆر و ڕەنگاورەنگ چاپکراوە، کە هیچ پەیوەندی بە پیتەکانەوە نییە و بگرە وەک ئەڵبومێک وایە، و لە هەندێک تێکستی وانەکانیشدا کەمێك

کورتکردنەوە و گۆڕانکاریی رێنوسیش کراوە، ئەگینا هەمان ٣٦ پیتەکە وەک خۆی بە کەمێک پاش و پێش خستنەوە دانراوەتەوە.
دیارە دووبارە چاپکردنەوە و هەڵەبڕی یان هەر دەسکاری و جوانکارییەک لە نەخشەسازیی کتێبێک کارێکی باشە و جێگای گرنگیدان و رێزە بە بەرهەم و خودی نوسەرەکەشی. بەڵام بردنی رەنجی کە سێک و خۆ کردن بە برابەش لە بەرهەمێکی ناوازە و مێژوویی بە نرخ جێگای لۆمە و رەخنەیە و ستەمێکە لە رەنج و ماندووبوونی خاوەن بەرهەمەکە، بە تایبەت کە خۆی لە ژیاندا نەمابێت.
وەک ئاشکرایە مامۆستا ئیبراهیم باڵدار، کە ساڵی ١٩٦١ بڕوانامەی ماستەری لە پەروەردە و دەرونزانیدا لە زانکۆی سان فرانسیسکۆی ئەمریکا وەرگرتووە، واتە نەک مامۆستا بگرە وەک زانا و پەروەردەکارێکی گەورەی منداڵ و خوێندکاران وابووە، لە لێدوانێکیدا لەسەر پێداچوونەوە بەم کتێبەی خۆیدا دەبێژێت ((ئەو سەردەمەی من ئەم کتێبەم کردە خەڵات بۆ نەتەوەکەم لە ناو واقیعی کارەکەدا بووم… ئەوەی ئەتوانێ وشەێ یان ڕستەیەکی بۆ زیاد بکات ئەوەش باڵدارێکە بۆ خۆی)). واتە بەرێزی لای ئاسایی بووە دەسکاری و زیاد و کەمی بۆ بکرێت، بەڵام کێ دەڵێت ڕازی بووە شاکارەکەی لەگەڵدا بەش بکرێت؟
من لێرەدا لە نرخی فەرهەنگەکانی م. فریاد فازڵ کەم ناکەمەوە لە بواری زمانی ئەڵمانیدا، کە خۆشم سودم لێ بینوە، سەرەڕای سەرنج لە سەر بەرزی نرخەکانی، هەروەها ناشچمە سەر رابردووی ناوبراو، وەک کاتی خۆی مامۆستا جەمال نەبەزی نەمر بە تەلەفون بۆی گێڕامەوە، کە ناوبراو چ حزبێک لە هەشتاکاندا ناردویەتی بۆ ئەوروپا پلەی حزبی چی بووە و چۆن گەیشتۆتە ئەوێ و خوێندویەتی و … تاد. بەڵکو تەنها سەرنج و رەخنەی خۆم لە سەر ئەم ستەمە لە رەنج و ڕەوانی م. باڵدار و خۆ بە برابەشکردنی لەم کتێبەدا چڕ دەکەمەوە و ئەمەش مەبەستی سەرەکیمە.
بەداخەوە مامۆستا بە چەند دێڕێکیش هیچ پێشەکییەکی بۆ ئەم چاپەی بەرلین ٢٠١٣ی کتێبەکە نەنوسیوە، تا بزانین ئایا ئەو دەسکاریانە چین کردونی، یان کێ ئەو مافەی داوەتێ لە بنەماڵەی م. باڵداری نەمر کە ئەو دەسکارییانە بکات، وە چۆن ڕێگای بە خۆی دا لەسەر بەرگی دەرەوەی کتێبەکە ناوی خۆی لە پاڵ ناوی م. باڵدار وەک دانەری سەرەکی کتێبەکە بنوسێت؟؟ ئەمانە زۆر جێگای پرسیار و هەڵوێستە لەسەر کردنن، ئاخر گەر بردنی رەنجی ماسولکە و بازووی کەسێک بە ماددە بقەبڵێنرێت و بتوانرێت قەرەبوو بکرێتەوە، ئەوا رەنجی بیر و مێشکی مرۆڤەکان زۆر ناخۆشترە و هەرگیز ناتوانرێت بە ماددە بەخەملێنرێت و قەرەبووی بکرێتەوە. ئەمە رێک وەک ئەوە

وایە، دوای کۆچی دوایی بەڕێزیان کەسێکی زمانزان بێت و هەندێک وشە زیاد و کەم بکات و بڕێک جوانکاریی بۆ یەک لە فەرهەنگە ئەڵمانی – کوردییەکانی مامۆستا فریاد بکات، ئینجا بێت بۆ هیچ پێشەکی و روونکردنەوەیەک ناوی خۆی بخاتە پاڵ ناوی ناوبراو لە سەر بەرگی فەرهەنگەکە و چاپ و بڵاوی بکاتەوە! ئایا ئەمە لای کاک فریاد پەسەندە؟؟

گەر بڕیار بوو مامۆستا فریاد فازڵ ئەم کتێبە بۆ منداڵانی چاوگەشی کورد لە هەندەران چاپ و بڵاوبکاتەوە، تا فێری نوسین و خوێندنی کوردی ببن، دەبوو، پیتەکانی کە لە پیتە کوردییەکان نزیکەن بە لاتینیش لە هەر لاپەڕەیەکدا بۆ زیاد بکردایە، ئینجا ئەو هەموو وێنە زۆرەی کە لە پێشەکیدا زیاتر لە ٣٠ لاپەڕەی پێ داگیرکردوە، بەڕای من ناپێویستە و هیچ سودی بۆ ناوەڕۆکی کتێبەکە و پرۆسەی فێرکردنەکە نییە. لە هەمووی گرنگتر و کە مەبەستی سەرەکی ئەم وتارەیە، دەبوو بەڕێزیان پێشەکییەکی کورت یان درێژی نوسیبا، بە جوانی ڕوونی کردبایەوە، کەی چۆن مۆڵەتی دەسکاریی ئەم کتێبە و خۆی بە برابەشکردنی وەرگرتوە، بۆ نمونە لە نەوە یان کەسێکی مامۆستا ئیبراهیم باڵدار، خۆ گەر مۆڵەت پێدانەکە لە لایەن خانەوادەی مامۆستا باڵدارەوە بە نوسین بووە، ئەوا کۆپییەکەی بڵاوبکردایەوە لەگەڵیدا، ئینجاش بەڕوونی دەسکارییەکانی خۆی و زیاد و کەمکردن و ...هتد یادداشت بکردایە، کە چین و چۆنی لێکردوە و ئەو سەرنجانەی بەڕێزی لەسەر نوسخە ئۆرگیناڵەکەی کتێبەکە، کە لە باشوردا چاپکراوە، چین. ئاخر خۆ مامۆستا فریاد لە پشتی پەڕەی یەکەمی کتێبەکەدا بە ڕوونی نوسیویەتی: مافی چاپکردنەوە و وەرگێڕانی ئەم کتێبە یان بە شێکی بۆ نوسەرەکانی پارێزراوە، .... بێ پرس بە نووسەری دووەمی کتێبەکە نابێ هیچ دەسکارییەکی کتێبەکە بکرێ...هتد. واتە ناوبراو هەم خۆی بە نوسەری دووەمی کتێبەکە ناساندوە و هەمیش ئاگاداری ئەوەی داوە، کە بێ مۆڵەتی خۆی هیچ کەس و دەزگایەک بۆی نییە دەسکاری ئەم بەرهەمە بکات!! لەم تێبینی و ئاگادارییەدا هیچ قسەیەک لە میراتگر یان خانەوادەی مامۆستا باڵدار نەکراوە وەک خاوەنی ڕەسەنی شاکارەکە، کە پرسیان پێ بکرێت و مۆڵەتیان لێ وەربگیرێت! واتە بە جۆرێکی تر خۆی کردوە بە خاوەن هەق نوێنەر لە بری ئەوانیش!

بۆیە من لێرەدا، تا ئەو کاتەی خانەوادەی مامۆستا باڵدار یان مامۆستا فریاد خۆی بە نوسین روونکردنەوە لە بارەی ئەم کارە ناڕەوایەوە دەدەن و ئاشکرای دەکەن، خۆ بە برابەش کردنەکە بە کارێکی قێزەون و دەسکارییەکی نائەمینی ئەدەبیی شاکارەکەی م. باڵداری دەبینم ،وە لام وایە ستەمێکە دەرهەق بە ڕۆحی ناوبراو و

ڕەنج و ماندووبوونی.

تێبینی: دیارە من وەک و خۆم هیچ کێشەیەکی کەسیم لەگەڵ مامۆستا فریاد فازڵ عومەر نییە و ساڵی ٢٠١٤ هاتۆتە ماڵم و یەک دەناسین، تەنانەت هاوکاریشم کردوە لە فرۆشتنی فەرهەنگ و کتێبەکانی و بڵاوکردنەوەیاندا، بۆ ئەوەی هیچ قازانجێکی ماددی بۆ خۆم تێدا بوو بێت. بۆ بەڵگەش وێنەیەکی هەردوکمان لێرەدا بڵاودەکەمەوە کە ساڵی ٢٠١٤ و سەردانێکیدا بۆ سویسرا چرکاوە.

سەرچاوەکان:

- ئەلفبێی نوێ، پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، چاپخانەی پەروەردە هەولێر، ٢٠١٣
- ئەلفبێی کوردی بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، بەرلین، ئینستوتوی خوێندنی کوردی بەرلین، ٢٠١٣
- ڕۆڤار، ژمارە ٤٣، ئیبراهیم ئەمین باڵدار مامۆستای نەوەکان، ٢٠٠٦